

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора
ШАМАРДІНА Валерія Миколайовича
на дисертаційну роботу БАЛАНА Богдана Анатолійовича
на тему «УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ФУТБОЛІСТІВ 17 – 21 РОКУ
В ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КОМАНД»,
представлену в спеціалізовану вчену раду Д 26.829.01
Національного університету фізичного виховання і спорту України
для захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту
за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

Актуальність теми. Дисертаційна робота Балана Б.А. присвячена вирішенню актуальної науково-практичної проблеми сучасного футболу — управлінню процесом підготовки футболістів 17–21 років у перехідний період до професійних команд. Саме цей етап спортивної кар'єри характеризується підвищеним рівнем ризиків втрати перспективних гравців, зниженням мотивації, невідповідністю навантажень індивідуальним можливостям спортсменів і недостатньою узгодженістю між системами підготовки юнацького та професійного футболу.

В умовах сучасного професійного футболу, орієнтованого на швидкий результат і трансферну політику, проблема раціонального управління підготовкою резерву набуває особливої ваги. Тому обрана тема є своєчасною, соціально значущою та відповідає актуальним потребам теорії й практики спорту вищих досягнень.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 2.3 "Науково-методичні основи удосконалення системи підготовки спортсменів у футболі з урахуванням особливостей змагальної діяльності" (номер державної реєстрації 0111U001722); Плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 2.21 "Удосконалення системи підготовки на сучасному етапі розвитку футболу" (номер державної реєстрації 0116U001618); Плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на

2021-2025 рр. за темою 2.21 "Побудова раціональної системи підготовки у футболі" (номер державної реєстрації 0116U001618).

Особистий внесок здобувача при виконанні тем полягав у визначенні напряму досліджень, специфіки спортивної діяльності у футболі в контексті сучасних вимог до підготовки резерву для спорту вищих досягнень, аналізі сучасних тенденцій розвитку гри на прикладі провідних команд світу та Європи, накопиченні експериментального матеріалу, узагальненні отриманих даних. Зі спільних експериментальних досліджень і публікацій здобувачем використано, за згодою співавторів, лише власну частину результатів.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота викладена на 256 сторінках тексту, складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел (194 джерела), додатків, ілюстрована 11 таблицями і 37 рисунками.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовано структурні компоненти – мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведено наукову новизну одержаних результатів, представлено практичну значущість.

У першому розділі **«Науково-теоретичні передумови проблеми управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд»** здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів до багаторічної підготовки футболістів. У підрозділі 1.1 розглянуто структуру та особливості сучасної системи багаторічної підготовки у футболі, визначено місце перехідного етапу між юнацьким і професійним спортом. У підрозділі 1.2 проаналізовано ключові проблеми управління підготовкою футболістів 17–21 років, зокрема неузгодженість тренувальних програм, перевантаження, дефіцит ігрової практики та організаційні суперечності між академіями і професійними командами. У підрозділі 1.3 висвітлено особливості програм підготовки футболістів зазначеного віку в період переходу до професійних команд, окреслено напрями їх удосконалення.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** представлено методологічну основу дисертаційної роботи, охарактеризовано комплекс методів дослідження, зокрема теоретичний аналіз і узагальнення спеціальної науково-

методичної літератури, педагогічне спостереження, анкетування, педагогічний експеримент та методи статистичної обробки даних, розкрито організацію дослідження, наведено характеристику контингенту досліджуваних, етапи та умови проведення експерименту, що забезпечило достовірність і відтворюваність отриманих результатів.

Контингент досліджуваних. У дослідженні брали участь футболісти 17–21 року, які перебували на етапі переходу з юнацького футболу до професійних команд. Контингент сформовано з гравців футбольних академій, дублюючих складів і професійних клубів, що дало змогу охопити різні організаційні рівні підготовки. В опитуванні брали участь 30 тренерів професійних команд – представники Прем'єр-ліги, першої та другої ліг чемпіонату України з футболу та представників кафедр футболу профільних інститутів. Дослідження проводилося протягом декількох змагальних сезонів у реальних умовах навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності, з дотриманням єдиних вимог до організації підготовки, режиму навантажень і контролю показників підготовленості.

У третьому розділі **«Передумови впровадження системи проведення змагань серед команд гравців 17–21 року»** проаналізовано чинники, які зумовлюють необхідність удосконалення змагальної діяльності футболістів у перехідний період, визначено основні причини припинення футбольної діяльності спортсменами 17–21-річного віку, зокрема організаційні, мотиваційні та змагальні фактори, розглянуто специфічні проблеми тренувальної і змагальної діяльності футболістів цієї вікової групи в умовах професійних команд, обґрунтовано віковий аспект комплектування команд як важливий фактор формування системи змагань серед гравців 17–21 року. Розділ завершується висновками, що стали основою для розроблення організаційно-методичних рішень.

У четвертому розділі **«Організаційно-методичні аспекти удосконалення управління підготовки футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд»** наведено загальну характеристику авторської програми підготовки футболістів у перехідний період, розкрито зміст і структуру програми підготовки, визначено співвідношення тренувальних навантажень та організаційні умови її реалізації, проаналізовано ефективність підготовки футболістів 17–21 років

у взаємозв'язку з удосконаленою системою організації та проведення змагань, здійснено аналіз результатів упровадження запропонованої системи змагань серед футболістів зазначеної вікової групи. Розділ завершується узагальненими висновками щодо результативності запропонованих організаційно-методичних рішень.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» систематизовано та узагальнено результати теоретичного аналізу й експериментальних досліджень. Сформульовано основні наукові положення, узагальнено висновки та визначено практичну значущість отриманих результатів для удосконалення управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд.

Висновки дисертаційної роботи Балана Богдана Анатолійовича відображають результати аналізу і узагальнення літературних джерел, нормативно-правових документів, витікають із отриманих результатів досліджень і свідчать про те, що поставлені у роботі завдання вирішені.

Практичні рекомендації є методично обґрунтованими та можуть бути ефективно впроваджені в систему підготовки футболістів. Вони враховують сучасні організаційні умови функціонування футбольних клубів і академій, специфіку змагального календаря та особливості підготовки спортивного резерву. Запропоновані положення відповідають можливостям реального тренувального процесу та узгоджуються з сучасними положеннями теорії і методики спортивної підготовки.

Список використаних джерел відображає фаховий напрямок дослідження.

Новизна наукових положень і результатів, отриманих особисто здобувачем і поданих на захист, полягає в тому що в роботі:

- вперше обґрунтовано підхід до побудови раціональної системи підготовки футболістів в період переходу до професійних команд шляхом впровадження змагань серед гравців 17-21-річного віку;

- визначено управлінську невідповідність між задекларованими цілями формування спортивного резерву та реальною практикою підготовки футболістів 17–21-річного віку, яка проявляється у завершенні системної підготовки в 17 років,

обмеженій змагальній практиці та недостатньому рівні спеціальної фізичної, технічної й ігрової підготовленості, що знижує ефективність переходу до професійного футболу;

- обґрунтовано систему управління підготовкою футболістів у перехідний період (17–21 рік) на основі взаємопов'язаного вдосконалення двох ключових організаційно-методичних підсистем — системи підготовки (зміст, структура, режим тренувальної діяльності, розширення стадії базової підготовки) та системи змагань (формат, періодичність і доступність регулярної ігрової практики), що забезпечує безперервність багаторічної підготовки;

- розроблено та експериментально перевірено програму підготовки футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд, ефективність якої підтверджується досягненням модельного рівня спеціальної фізичної, технічної та ігрової підготовленості гравців 20–21 року, характерного для професійних команд другої ліги першості України.

Отримані в процесі дослідження результати підтвердили та конкретизували наукові положення щодо закономірностей підготовки футболістів у період переходу до професійних команд, а також доповнили їх новими емпірично обґрунтованими даними. Зокрема встановлено, що:

- система змагань у підготовці футболістів має перебувати в тісному органічному зв'язку з метою, завданнями та змістом навчально-тренувального процесу на різних етапах багаторічного вдосконалення, з особливим акцентом на період переходу спортсменів до професійних команд, оскільки саме змагальна діяльність визначає спрямованість і ефективність реалізації тренувального потенціалу;

- ефективність управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку зумовлюється не форсуванням навчально-тренувального процесу, що призводить до передчасного функціонального виснаження спортсменів, а раціональним використанням їх індивідуального потенціалу, природних задатків і вікових можливостей, що забезпечує вихід на рівень високих спортивних досягнень у межах нижньої границі оптимальної вікової зони для професійного футболу.

Результати дисертаційного дослідження доповнили та розширили існуючі наукові уявлення щодо:

- методики управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд різних ліг України з урахуванням особливостей організації тренувальної та змагальної діяльності;

- показників спеціальної фізичної та технічної підготовленості футболістів 17–21-річного віку, які характеризують готовність спортсменів до змагальної діяльності на професійному рівні;

- кількісних і якісних показників ігрової діяльності футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд як інтегрального відображення ефективності управління підготовкою.

Результати дослідження впроваджено у процес підготовки футболістів на базі Фізкультурно-спортивного клубу «Локомотив» ПЗЗ м. Київ (28 лютого 2014 р.); Футбольного клубу «Локомотив-Київ» м. Київ (22 грудня 2023 р.); Футбольного клубу «Моноліт» м. Київ (28 лютого 2014 року); Київської обласної громадської організації Футбольний клуб «Динамо-ХІЛД» смт. Ставище, Київської області (21 лютого 2014 року); Спортивного клубу «Гатне» с. Гатне, Київської області (22 жовтня 2024 р.); Об'єднань асоціацій футболу м. Києва (15 березня 2013 року та 22 листопада 2013 р.), м. Біла Церква (15 березня 2013 року) та Київської області (27 лютого 2013 року); Дитячо-юнацької футбольної школи ТОВ ФК «ЮКСА» (17 березня 2025 р.), що підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях полягає у визначенні напрямку, мети, завдань досліджень, накопиченні теоретичного та експериментального матеріалу, аналізі та узагальненні отриманих даних, розробці та практичній апробації шляхів організації навчально-тренувального процесу і практики проведення змагань та педагогічних підходів щодо управління спортивною діяльністю футболістів 17 – 21-річного віку. Зі спільних експериментальних досліджень і публікацій здобувачем використано, за згодою співавторів, лише власну частину результатів.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати досліджень були оприлюднені на XIV Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт

і спорт для всіх» (Київ, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'я і рухова активність: соціально-економічні та медичні аспекти» (Київ, 2013); VII Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2014) та VIII Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2015), Всеукраїнській науковій конференції «Теорія і методика підготовки спортсменів у спортивних іграх» (Дніпро, 2024), XVIII Міжнародній науковій студентській конференції «Спорт та сучасне суспільство» (Київ, 2025), XVIII Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2025); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2025); IX Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (Київ, 2025); науково-методичній конференції професорсько-викладацького складу тренерського факультету Національного університету фізичного виховання і спорту України (Київ, 2010, 2011, 2014, 2025)

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 25-ти публікаціях, з них – 16 статей в спеціалізованих фахових виданнях, з них 12 одноосібних статей, 3 статті у наукових періодичних виданнях, що включені до міжнародної наукометричної бази Scopus (Q4) та Web of Science, п'ять робіт апробаційного характеру і одна робота, яка додатково відображає результати наукових досліджень.

Текст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи.

Відповідно до Рекомендацій МОН України від 15.08.2018 № 8681 щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах дисертаційна робота Балана Богдана Анатолійовича пройшла антиплагіатну експертизу з використанням програми «StrikePlagiarism».

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам МОН України. Побудова логічна. Адекватно використано наукові терміни. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертаційна робота Балана Богдана Анатолійовича на тему «Управління підготовкою футболістів 17-21 року в період переходу до професійних команд» є завершеним науковим дослідженням і за змістом повністю відповідає спеціальності 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень кандидатської дисертації:

1. У розділі 1, попри ґрунтовний аналіз науково-методичної літератури щодо багаторічної підготовки футболістів, недостатньо чітко структуровано відмінності між етапом спеціалізованої базової підготовки та перехідним періодом до професійних команд, що ускладнює однозначне трактування меж досліджуваного вікового етапу 17–21 років у системі багаторічної підготовки.
2. У розділі 4, де представлено авторську програму підготовки футболістів у перехідний період, практичні рекомендації сформульовані переважно для умов професійних клубів, тоді як можливості їх адаптації для академій або команд нижчих ліг висвітлено обмежено.
3. Аналіз ефективності запропонованої системи підготовки та змагань у розділах 4.3–4.4 є достатньо переконливим, однак результати дослідження доцільно було б доповнити довготривалим відстеженням кар'єрної динаміки футболістів після завершення експерименту, що дозволило б оцінити стабільність отриманих ефектів.
4. У роботі широко використано сучасні наукові джерела, проте окремі положення щодо організації змагальної діяльності могли б бути підсилені аналізом досвіду конкретних провідних європейських футбольних ліг або асоціацій, що надало б дослідженню більш вираженого порівняльного характеру.

Перераховані зауваження, переважним чином, мають дискусійний характер, суттєво не впливають на науковий і методологічний рівень дослідження, не знижують його загальної позитивної оцінки і спрямовані на подальше вдосконалення наукових здібностей її автора.

Загальний висновок. Враховуючи актуальність теми дослідження, наукову новизну, практичне та теоретичне значення, можна констатувати, що дисертаційна робота «УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ФУТБОЛІСТІВ 17 – 21 РОКУ В ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КОМАНД», є самостійною та завершеною науково-дослідною роботою, яка відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – БАЛАН Богдан Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

Відгук підготував офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор, професор кафедри управління
фізичною культурою та спортом
Національного університету
«Запорізька політехніка»

